

АНАЛІТИЧНІ ЖАНРИ В ПУБЛІЦИСТИЦІ ПЕТРА СКУНЦЯ (НА ОСНОВІ ТЕКСТІВ ЧАСОПISУ «СРІБНА ЗЕМЛЯ»)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 28.
УДК 821.161.2-92.09

Тарасюк В. Аналітичні жанри в публіцистиці Петра Скунця (на основі текстів часопису «Срібна Земля»); 22 стор.; кількість бібліографічних джерел – 8; мова українська.

Анотація. У статті розглядаються жанрові особливості публіцистики Петра Скунця на основі авторських аналітичних матеріалів, розміщених у газеті «Срібна Земля».

Ключові слова: публіцистика, жанр, газета, публіцист, журналістика, громадянська позиція.

Ім'я лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, поета, публіциста, політичного діяча П. Скунця доволі відоме в нашій державі. Його викристалізуваний у слові талант, висока громадянська позиція потрапили в поле зору багатьох дослідників. Вони звертали увагу на різні грані майстерності автора і в невеликих газетних повідомленнях, статтях, і в окремо виданих ґрунтовних працях. Скажімо, у таких публікаціях ішлося про видання чергової книжки невтомного орача літературної ниви [7], дано оцінку віршам [5], проаналізовано особливості публіцистичної творчості [1] тощо. Однак подібних праць іще не достатньо. Надто якщо говорити про журналістську діяльність П. Скунця. Її аналіз дає підстави вважати: поки мало сказано про жанрову специфіку уміщених у друкованих ЗМІ матеріалів автора, хоч окремі науковці не оминали увагою цей аспект [3], [4].

Актуальність теми пропонованого дослідження зумовлена недостатнім вивченням жанрових особливостей публіцистики П. Скунця. *Мета розвідки* полягає у вивченні тих аналітичних матеріалів, які належали перу митця. Зважаючи на мету, виокремлено завдання:

1. На прикладі конкретного видання з'ясувати жанрову різноманітність уміщених у пресі аналітичних творів автора.

2. Вичленувати головні, найхарактерніші в жанровому відношенні аналітичні публікації.

3. Відстежити специфіку використання аналітичних газетних матеріалів відповідно до їх проблематики, індивідуального стилю письма й поставлених творчих завдань.

За предмет вивчення взято твори журналіста, які з'явилися в закарпатському обласному тижневику «Срібна Земля» в період березня 1999 – серпня 2002 років. Такий вибір продиктований поставленими метою й завданнями в цій статті з урахуванням кількох факторів. По-перше, у названій газеті протягом указанного періоду П. Скунець працював на посаді редактора відділу й підписував матеріали як представник Інформаційного агентства «Ініціатива». Доти мав понад три десятиліття журналістського досвіду. Зокрема друкувався в періодичних виданнях краю: «Молодь Закарпаття», «Закарпатська правда», «Ужгородський університет», «Карпатська Україна» (перебував ще й на посаді редактора), «Трембіта»... Отже, оприлюд-

нені в часописі «Срібна Земля» матеріали цілком відображали вершинні горизонти публіцистичної творчості митця. Також слід узяти до уваги, що за виокремлений відрізок часу (1999 – 2002 рр.), зважаючи на динаміку появи публікацій, було вміщено цілком достатньо матеріалів, щоб на підставі них здійснювати об'єктивні висновки. До речі, як згадувала дружина П. Скунця О. Скунець, завжди «його притягували, як магніт, кабінет і друкарська машинка. Якщо день минув без написаного вірша або статті, чоловік почувався дискомфортно» [8, с. 8].

Зрештою, П. Скунець прийшов працювати в узяті для розгляду газету саме тоді, коли її редакцію очолював автор цих рядків (протягом 1998 – 1999 рр.). Таким чином фактор особистого знайомства й журналістської співпраці дає можливість під особливим кутом оцінити творчість публіциста в названому виданні.

За основні *методи дослідження* взято жанровий (дає можливість з'ясувати жанрові особливості публіцистики), дедуктивний (за принципом «від загального – до конкретного») та метод рецептивної естетики (сприяє відстеженню дії авторських інтерпретацій у творі щодо сприйняття його читачкою аудиторією). Використаний підхід дозволяє змістовніше оцінити відібраний матеріал.

Загалом аналіз творчої спадщини П. Скунця в газеті «Срібна Земля» свідчить, що в жанровому відношенні авторські публікації надзвичайно різноманітні. Їх з'явилося понад 160 за менш ніж три з половиною роки. Ці газетно-журнальні тексти за традиційною вітчизняною класифікацією відображають усі її основні групи – інформаційну, аналітичну та художньо-публіцистичну [6, с. 38]. Також читач мав змогу ознайомитися з поетичними творами автора, які теж наскрізь є публіцистичними.

Усього до друку в часописі «Срібна Земля» П. Скунець подав матеріали в більш ніж 15 журналістських жанрах та понад 30 віршів. Найчисельнішими й найвиразнішими є аналітичні публікації. Вони становлять дві третини від усієї кількості авторських текстів і складаються зі статей (майже 90 відсотків з усіх аналітичних зразків), рецензій, кореспонденцій та коментаря. У них автор чітко висловлює думку, відверто демонструє свою позицію, вдається до системи відібраних із дійсності фактів.

Особливим жанром у спадщині публіциста, без сумніву, є стаття. Їх у названій газеті опубліко-

вано понад 80, тобто більше половини всіх текстів автора, включаючи поетичні.

П. Скунець робить ставку на статтю невинно-падково. Як справедливо зазначають дослідники, найбільшої глибини аналізу можна досягти саме в цьому жанрі [2, с. 194]. І його високий аналітичний потенціал успішно використано при вирішенні поставлених творчих завдань. В основі таких матеріалів – злободенні теми, вдало наведені факти, логічний виклад із високого рівня аргументацією.

Прикладом вищесказаного наочно слугує «Обвал моралі» (Скунець П. Обвал моралі / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 2001. – № 43 (453). – 10 лист. – С. 12). Автор порушує особливо актуальну для посткомуністичної доби проблему дотримання норм моралі в суспільстві. Не вдаючись до повчань, пером публіциста ґрунтовно розмірковує над завжди дошкільною темою, але розставляючи в ній властиві часові акценти. Зокрема йдеться про народну, комуністичну, християнську мораль. П. Скунець застерігає, що будь-яку сповнену благочестивих намірів програму дій можна оточити великою демонічною енергією. Навіть віра в Бога, якщо її неправильно розуміти, здатна стати на службу темним силам: «Релігію, що сама по собі є благом, так само легко обернути в зло, як гуманну ідею комунізму». У публікації наведено приклади, як чорний шельф такого зла тягнеться і за «азіатським мусульманством», і за «американсько-європейським християнством». Прикладів-аргументів вистачає, і автор їх наводить. Водночас виступає як проти терористичних актів на території Америки, так і проти її боротьби за демократію зі «штабелями трупів». Невтішні розмірковування приводять до гіркої констатації: не лише в Україні, але й у цілому світі стався обвал моралі. Але П. Скунець як справжній патріот більше переймається станом справ у своїй державі. Він твердить, що поки «остаточно не розтрачено кристали української моралі», потрібно обрати морально рівну собі владу. Саме від останньої, вважає журналіст, багато що залежить у покращенні життя народу, у тому числі в духовному плані.

Злободенною постає і публікація, присвячена 300-річчю О. Довбуша та 255-річчю його смерті (Скунець П. Є герой – є народ, нема героя – нема народу / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 2000. – № 32 (392). – 19 серп. – С. 7). Читачеві пропонується поміркувати над тим, хто повинен бути героєм у народу. Висловлено переконання: коли нація матиме справжніх провідників, то житиме. І саме приклад О. Довбуша – одного з ватажків карпатських опришків – надихає автора. Розповідь починається зі, здавалося б, безневинного запитання. П. Скунець якось попросив звичайнісінького хлопчика назвати народного героя. Стало сумно від почутої відповіді, бо мова йшла про Робін Гуда. Проти оспівування останнього в середньовічних англійських баладах публіцист нічого не має проти, але переконаний у необхідності вшановувати в першу чергу земляків-героїв. Одним із таких достойників для українців слугує О. Довбуш. Він, на думку автора зазначеної статті, був тим непересічним чоловіком, який зу-

мів холопство рідного народу перебороти великою любов'ю до нього. І якби Україна стала справжньою державою, то в ній уже давно зняли б повноцінні стрічки про О. Довбуша, написали б про достойника біографію. Зрештою, перед народом постав би повноцінний герой замість Тараса Бульби, котрий убиває свого сина й, за переконанням П. Скунця, є Павликом Морозовим навпаки. Утім автор не втрачає надії, що «Довбуш до нас із глибин століть неминуче проб'ється. Новий Довбуш». І скаже, що нічого переховуватися у власних же горах, бути на рідній же землі пастухами чужих отар.

На часі залишається й стаття «Хоч Україна самостійна, ця самостійність не надійна» (Скунець П. Хоч Україна самостійна, ця самостійність не надійна / Петро Скунець. – Срібна Земля. – № 36 (496). – 24 серп. – С. 1). У ній журналіст також розмірковує над болючою для співвітчизників темою. Йдеться про те, що рідна держава знаходиться в Європі, але опинилася на рівні найбідніших країн африканського континенту. Особливо прикро це відчувати срібноземельцям, закарпатцям. У їх числі – і самому автору. Утім він одночасно констатує й докоряє: «Нині лають Україну майже всі, і я не смію заперечити, коли це роблять доведені до відчаю люди. Хоча – кого лають? Себе. За невміння скористатися свободою». Таким чином журналіст підводить читачів до важливих роздумів: мало здобути державну незалежність. Потрібно вміти ще її відстояти, скористатися нею як слід.

Іноді П. Скунець, порушуючи вузлові питання, вдається до розлогих виступів. Вони не відлякують читача, оскільки очікування й переживання останнього збігаються з баченням публіциста. Тим більше, що емоційний струмінь роздумів журналіста підсилюють заголовки публікацій, мовно-стилістичні особливості викладу. Чи не найкраще сказане ілюструє стаття «Український письменник на українському базарі», уміщена в трьох номерах газети (Скунець П. Український письменник на українському базарі / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 2001. – № 40 (450). – 20 жовт. – С. 14; № 41 (451). – 27 жовт. – С. 14; № 42 (452). – 3 лист. – С. 13). Митець ділиться враження від III з'їзду письменників України й у такий спосіб порушує ще одну одвічну проблему – щодо ролі письменства, літератури в суспільстві, але, знову ж, у контексті своєї доби. П. Скунець із сумом констатує, що українська література залишається каміньскою «річчю в собі». Найпростіше – «зросійщитися». І таке явище набуло поширення в державі. А ще висловлено стурбованість, що членами письменницької спілки часто стають випадкові, недостатньо творчі люди. Випускають кілька якихось книжок і просяться до організації. У підсумку це завершується тим, що набутки справжніх майстрів слова залишаються поза увагою аудиторії. Адже талановиті автори не припинять писати в пошуках спонсорів, щоб видати свої твори. Причину подібної ситуації П. Скунець бачить і в діяльності самої спілки. Вона, переконаний поет, замикається в собі, а літературний процес відданий на відкуп неконтрольованій стихії. Колись

до спілки письменників ходили поспілкуватися, а тепер точиться незрозуміла внутрішня боротьба. Автор статті наводить жорсткі слова покійного друга й професора Е. Сабата про «мерзотність запус-тіння» в головній літературній організації країни.

Утім, як і в більшості своїх матеріалів, П. Скунець оптимістично дивиться в майбутнє. Висловлено переконання, що й закарпатський видавничий процес займе своє гідне місце на вітчизняних теренах: «Дасть Бог – і впишемося у все-український базар. Даруйте – в ринок». Подібний емоційно-забарвлений струмисько супроводжує всю газетну публікацію («спілку письменників було пощипано», «виглядатиме злиденно. Хоч письменникам не звикати» тощо). У такий спосіб додатково концентрується погляд на головних проблемах тих, хто притривати себе художньому слову й повинен наполегливо та щиро служити народові.

Іншими важливими жанровими ознаками статей П. Скунця є їх чітка ідейність, високий рівень узагальнень. Публіцист укотре сковує увагу читача мовностилістичною довершеністю й не уникає, здавалося б, найнезручніших питань. До таких публікацій належить проблемна стаття «Чи є русини в Україні і чи є українці на Закарпатті» (Скунець П. Чи є русини в Україні і чи є українці на Закарпатті / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 24 (334). – 26 черв. – С. 4.), уміщена в газеті під рубрикою «Гаряча тема» та з епіграфом у вигляді народного прислів'я «Русин і тоді відпочиває, коли з дуба впаде».

П. Скунець укотре демонструє, що не пише на замовлення, для публіцистичного розгляду не обирає випадково проблеми. У врізці до авторського матеріалу йдеться про те, що провідна з державних газет краю опублікувала заяву оргкомітету V Світового конгресу русинів стосовно проведення в Ужгороді цього заходу. Автор оперативно реагує на вищеназваний конгрес ще і як русин із діда-прадіда. Журналіст твердить: на Закарпатті є мрійники автономізації, федералізації краю. У цьому плані показовий Крим як «український Содом». І не вистачає тільки Гоморри, щоб урвалося Боже терпіння. Але найважливіше, йдеться в статті, є ті, хто в області хоче бути окремим народом. Із ними П. Скунець принципово полемізує: чи можна бути окремим народом, не маючи материнської держави? Сумними прикладами тут слугують русини в Угорщині та Словаччині, яких із кожним роком усе меншає. Навіть місто Добрич стало Дебреценом, – твердить автор. Дещо інша ситуація в Югославії. Там начебто витворили свою літературну мову та пристойну європейську літературу. Але чи підходить та мова закарпатцям? «Я перекладав два роки тому на українську мову антологію русинської поезії Югославії і не міг обійтися без консультанта», – пише П. Скунець. Він наводить приклад перших-ліпших рядків: «Сст дзешкаль морйо широке, як кед би було през краю – а по нїм ладї зоз людьми през день и през ноц плїваю...» Не підходять верховинцеві й говірки з «уканням», що попа образливо називають «пуп». Зрештою, виникає запитання: чи належать

до русинів закарпатські гуцули, лемки? Або ж інший факт. У листі до І. Франка русинкою себе називала навіть волинянка Леся Українка. Стали б і всі українці русинами, якби «московіти не вкрали від них історичну назву». Висновок: «У ХХ столітті робити з себе націю, не маючи ні державності, ні самостійної писемної культури, надто пізно. А витворена народом культура цілком природно вписується в загальноукраїнську». І тут же наводиться приклад В. Гренджі-Донського, Зореслава, Ф. Потушняка, О. Маркуша, Ю. Боршоша-Кум'ятського, які ще за Чехословаччини порозумілися зі своїм народом і стали українцями. Тема ж русинства, твердить П. Скунець, підігривається, бо дехто хоче розчленувати рідну країну. Спочатку між кланами, а потім і між іншими державами. Як у В. Гренджі-Донського: «Розділили Україну поміж ворогів». І найстрашніше буде, коли розділять не чужі, а свої. «Остерігаймося падати з того дуба, що дає нам висоту», – лунає заклик у статті.

Подібних чутливих для закарпатців тем публіцист П. Скунець порушує чимало. Скажімо, у цьому відношенні не менш важлива стаття «Чи справді галичани окупували Закарпаття» (Скунець П. Чи справді галичани окупували Закарпаття / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 2000. – № 37 (397). – 30 верес. – С. 1, 4). Задум публікації виник із випадку, коли одна пані в замітці про літературну зустріч докоряла в надмірній любові до львів'ян власне П. Скунцеві. Було вирішено публічно висловитися з цього приводу, щоб нікому не кортіло спекулювати на безпозиційності.

Свої міркування журналіст вибудовує на конкретних прикладах. Згадує, як один галицький інженер на Міжгірщині запитав, чому львів'ян закарпатці називають поляками? П. Скунець відповідає щиро: «Я не називаю. Називають так тупі люди». Далі автор статті зазначає, що як і своїх закарпатців, так і галичан ділить на «розумних і не вельми». А коли різким буває до галичан, то переконаний: має на це право, «бо вони мої – рідні. Разом із Франком, Стефаніком, Іваничуком, Ступкою. Батьком і сином Іванишиними, котрі приїжджають до мене по кілька разів на рік. І привозять не злі наміри, а мудрі книги». Отже, за допомогою правдивих фактів у статті доводиться штучність проблеми, пов'язаної зі взаємостосунками закарпатців і галичан. Усе залежить не від того, хто належить до одних чи інших, а від того, чи мудрим, добросусідськими є люди.

П. Скунець концептуально підходить до розробки теми, вправно вибудовує структуру публікацій статейного типу, уміло застосовує їх класифікацію. Коли потрібно порушити те чи інше питання, у хід іде проблемна публікація. Якщо слід задекларувати чіткі світоглядні засади, співставні з редакційним поглядом, з'являється передовиця. Коли читачі знайомляться з реакцією на якусь подію, то використовується оперативна стаття. Вистачає в П. Скунця й пропагандистських, гострополітичних, полемічних статей. Показовими в цьому відношенні є публікації «Ми Україною не стали, ми Україною були» (пере-

довиця; Скунець П. Ми Україною не стали, ми Україною були / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 32 (342). – 21 серп. – С. 1), «Щоб не балакати, говорити» (пропагандистського характеру; Скунець П. Щоб не балакати, говорити / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 25 (335). – 3 лип. – С. 10), «Відрядження в шовіністичну брехню» (полемічна стаття; Скунець П. Відрядження в шовіністичну брехню / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 2000. – № 34 (394). – 9 верес. – С. 3), «Полювання закінчилося пострілом. По своїх?» (гострополітична стаття; Петро Скунець. Полювання закінчилося пострілом. По своїх? / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 7 (317). – 27 лют. – С. 1), «От і відбулася прем'єра українського прем'єра» (оперативна стаття під рубрикою «Гаряча тема»; Скунець П. От і відбулася прем'єра українського прем'єра / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 49 (359). – 25 груд. – С. 1) та інші.

Водночас, як свідчить практика, П. Скунець найбільше вдається до проблемних статей. Спектр пропонованих загалом тем надзвичайно широкий. О. Ігнатюк слушно помічає: «...у журналістських матеріалах Петро Скунець продовжує ті теми, що й у поезіях. І проблематика їх така ж багатогранна, як у віршованих творах митця: історична, політична, екологічна, філософська, морально-етична, естетична...» [4, с. 121]. Справді, з однаково високим публіцистичним запалом іде розмова з читачем про самогубства («Самогубців нема. Є вбивці, яких ми породжуємо самі. Щодня. Своєю байдужістю до того, хто поряд» – Скунець П., Гаврилів І. Поки не станемо земним страшним судом / Петро Скунець, Ігор Гаврилів. – 2001. – № 4 (414). – 3 лют. – С. 1), українсько-угорські відносини (коли розколу в стосунках двох народів додає не так політика угорської влади, як діяльність окремих угорських товариств на Закарпатті; Скунець П. Закарпаття вкраїнське навіки / Петро Скунець. – 2001. – № 6 (416). – 17 лют. – С. 1), великодній спогад (від наведення прикладів безбожного дикунства з плачевними наслідками до знову обнадійливого погляду в майбутнє: «Є звичай «христосуватися». Тепер будуть. І дай Боже, щоб не фальшиво. І щоб Христос воскрес у наших запущених і поруйнованих у комуністичні часи душах»; Скунець П. Перед тим, як «христосуватися» / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 2000. – № 16 (376). – 29 квіт. – С. 1), проект Закону «Про зброю» («а якщо масово почнуть стріляти по вас, панове? Ні, не злочинці, а доведені до відчаю люди?! Може, хоч цей аргумент для наших депутатів стане переконливим» – Скунець П. Стріляй, бабко, з револьвера, і щаслива прийде ера / Петро Скунець. – 2002. – № 10 (440). – 9 берез. – С. 13), про Першоввересень («Вчитель – не слуга держави, а її ж учитель», «бо то справді щось несусвітнє: вчитель у державній школі не є державним службовцем» – Скунець П. Зі справжнім новим роком / Петро Скунець. – 2002. – № 37 (497). – 31 серп. – С. 1, 11).

До наведених матеріалів у тематичному плані добре пристають і статті, у яких наскрізно чи штрихами порушуються питання екології («а ми за те приймали нагороди, що вбито Труд одвічної при-

роди. Своєю смертю не вмирає Труд» – Скунець П. Фатальне число 47 / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 2000. – № 34 (394). – 9 верес. – С. 14), заробітчанства й відтоку земляків на Захід («Пливають роботятьці уми. За Шевченком, їм «думать, сіять, орать і посієне жать». Вони «і думають, і сіють, і орють. Тільки не вдома» – Скунець П. Відлітають мої соколята, Відлітають у теплі краї» / Петро Скунець. – 2001. – № 37 (445). – 29 верес. – С. 6), збереження Ужгорода як одного з найстаровинніших міст України, проблема мовної політики («йдеш по місту – і не знаєш, у якій країні ти опинився. Вивіски тобі щось кричать, а ти їх не розумієш, бо кричать не по-нашому, якщо навіть написані слов'янськими літерами» – Скунець П. Ужгородські ляпсуси і ляпаса / Петро Скунець. – 2002. – № 25 (485). – 8 черв. – С. 3) та інші.

У контексті сказаного по-особливому в автора лунає шевченківська тема. Актуальною вона сприймається й сьогодні, коли світ готується відсвяткувати 200-річчя з дня народження геніального Кобзаря. Славному Тарасові П. Скунець-публіцист присвячує не одну статтю. Головний лейтмотив публікацій – захист життя й творчості видатного поета й нескореного патріота України. Виявляється, і в роки незалежності України потрібно боронити творця немеркнучого «Заповіту» від різних нападок і закидів. Тому свідченням проблемна стаття, у якій під рубрикою «Одкровення» ідеться про встановлення пам'ятника Т. Шевченку в Ужгороді в рік 185-ліття поета (Скунець П. Що нам скаже Кобзар / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 8 (318). – 6 берез. – С. 14).

Виступ розпочато з того, що не для всіх ця подія є значимою. Ось і лунають аргументи: мовляв, в Ужгороді Шевченко не був. До недобррозумливців публіцист рішуче апелює: «Не був Тарас і у Вашингтоні, але прийшов на далекий континент набагато швидше, як до Ужгорода». А ще потрібно захищати Кобзаря, бо окремі дослідники, навіть дуже популярні й авторитетні, заявляли: Шевченко ж усього-на-всього «творив міф України». Але це порівняно «квіточки. Деякі газети дописалися до того, що Шевченко – гомосексуаліст (рівно ж як Леся Українка та Ольга Кобилянська – лесбійки)». Виходить, «і знову ми пробуємо вирватися з кріпацтва, нібито ліквідованого в рік смерті Шевченка, але вирватися важко, бо й дух наш давно закріпачений».

П. Скунець закликає й бажає водночас: щоб Т. Шевченко допоміг тепер вирватися з отого кріпацтва, як свого часу вирвався з нього сам. При цьому мається на увазі не викуп від Енгельгардта, а духовна свобода Кобзаря. Адже він, по суті, став «нашою українською духовною державністю», тим справжнім «імпульсом до загальнонаціональної і загальнодержавної роботи, що його нам вистачить на віки», якщо «не згасне в нашому бізнесовому поколінні, котре витрачає найбільше сил не на боротьбу за власну цінність, а за цінну власність». Шевченко прийшов за Карпати в пам'ятникові, щоб закликати: «Обніміться ж, брати...»

Матеріал завершується ефектним закінченням: автора запитують, а як же обнятися з тими, хто грабує народ? Відповідь: «Їх ці слова не стосуються. Їх Шевченко за братів ніколи не мав».

Тему пам'ятника немеркнучому Кобзареві в Ужгороді продовжено ще в проблемній статті «Чи стане народною площа Народна» під рубрикою «Крик душі» (Скунць П. Чи стане народною площа Народна / Петро Скунць. – Срібна Земля. – 1999. – № 9 (319). – 13 берез. – С. 5). Публікація розпочинається з історії митарств Т. Шевченка, яка тривала не тільки за життя, а й після його смерті: то прахові не давали впокоїтися, то цензура топталася по творах геніального поета... Здавалося, ніщо не завадить встановленню пам'ятника. Адаже настали нові часи, Закарпаття возз'єдналося з Україною. Однак автор констатує, що від ідеї до її реалізації пролягла дорога в цілих два десятиліття. Не випадково у день свята лунали репліки: мовляв, «нащо нам туй Шевченко?» Таких журналіст заспокоює: «Кому не треба – тому не треба, Шевченко любові ні від кого не просить, бо він прийшов не подобатися нам, а жити з нами усіма: добрими й злими, духовно сильними й мізерними». Але найбільше свідомий Ужгород здивувало те, «що владні світу цього відразу, з першого дня, спробували пристосувати його до себе і до своїх потреб».

П. Скунць зазначає, що промови оприлюднили від імені всіх гілок влади, проте не від причетних до українських страждань людей. До того ж ці виступи ніби написані одним і тим же референтом та завізовані в обкомі партії. Приємним дисонансом були тільки слова секретаря Спілки письменників України С. Колесника. У підсумку «над площею підносився в суворій задумі Тарас Шевченко, а з площі – виступ за виступом геть вивітрювався шевченківський дух, з яким закарпатці прийшли на свято». Навіть помолитися по-українському не було кому, хоч прийхав багатостраждальний поборник церкви єпископ І. Маргітич. Після цього й літературно-мистецька композиція «Піснею звеличений» не повернула на площу шевченківського духу. На вечір шевченківської поезії в обласну бібліотеку автор уже не пішов: для чого, «щоб поети читали вірші самим собі?» Пішов додому. Щось написав, але окремих осіб викреслив. «Бо річ не в особах, а в тому, що саме осіб, здатних відірватися від материнської соціалістичної спідниці, ми до влади так і не привели. Хоча це вже наша вина».

Завершується ж матеріал рядками, гідними справжнього поета: «Ми до тебе ішли, як на прощу, ті, в котрих ні двора, ні кола, – може, стане народною площа, та що ленінська досі була... Ми ходимо, Тарасе, в Карпати, доки ще до нестями не злі, – там і син ще буває, і мати, навіть люди ще є на землі. Там і знайдемо ми найдорожче, а не тут, де фальшива хвала. Бо не стане народною площа, та, що ленінська довго була». Подібними настроями пройнята й стаття з теж поетично скомпонованим заголовком «Нам треба голосу Тараса» (Скунць П. «Нам треба голосу Тараса» / Петро Скунць. – Срібна Земля. – 1999. – № 19 (329). – 22 трав. – С. 14).

У наведених вище та ряді інших віршованих рядків простежується інша своєрідність публіцистичних виступів П. Скунця – використання фрагментів чи й цілих поетичних творів у журналістських публікаціях. Таке мелодійне слово митця органічно влітається в злободенні газетярські роздуми й ніби підсилює їх, загострює увагу на особливо важливому. У статті «Від тоталітаризму до розгартіяшу» (Скунць П. Від тоталітаризму до розгартіяшу / Петро Скунць. – 2001. – № 46 (456). – 1 грудня. – С. 1) ідеться про референдум, на якому громадяни сказали «так» незалежності України. І ось промайнуло 10 років. Що змінилося? Очевидних результатів, на жаль, немає, оскільки влада залишилася комуністичною, оскільки «взялися будувати національну державу без національної ідеї». Журналіст із сумом констатує: «Але коли нашу незалежність лають цербери комуністичного режиму, які мають диявольські, за нашими мірками, пенсії, а моляться на неї упосліджені воїни УПА, – це виглядає абсурдно». Також гнітить той факт, що немає свого телебачення, кіно, книговидання. Навіть у рідному Ужгороді виходять тільки дві українські газети. Анекдоти й ті подаються мовою «старшого брата». Найбільш боляче, що «кращі пішли на той світ. Не знаю, чи вони там будують Україну, але тут, на землі, нам їх не вистачає». У ці роздуми гармонійно входять хай гіркі, та все ж оптимістичні рядки вірша: «Жити, жити вже нестерпно! Та, Україно, ти ще є!» Тому «Україну треба робити. Кожного дня. Кожної хвили. У кожному присілку, селі й місті. А насамперед – у душі. Не залежній ні від комунізму, ні від капіталізму, ні від Америки, ні від Росії, а тільки – від синівської чи дочірньої любові. До своєї матері». Матері-України, вочевидь, – резюмує автор. А ще закликає відповідально ставитися до виборів. Адаже народ має таку владу, на яку заслуговує. Можливо, тому, скажімо, роздумовуючи над державним бюджетом-2000, П. Скунць публіцистично гостро наголошує знову ж у віршованій формі: «Невже ти, Україно, мільйони разів переключена, яку ми хотіли, яку я хотів і зустрів, невже ти не бачиш, що пенсія вища у ката, що пенсія вища в катів, як твоїх матерів» (Скунць П. Чи зроблять пільговики революцію / Петро Скунць. – Срібна Земля. – 2000. – № 6 (366). – 19 лют. – С. 5).

Подібних прикладів в аналітичних публікаціях П. Скунця зустрічаємо чимало. Інша проблемна стаття взагалі розпочинається з віршованих рядків у заголовку: «За кого ж то, Руденку й Чорноволе, ішли ви у мордовські табори?» (Скунць П. «За кого ж то, Руденку й Чорноволе, ішли ви у мордовські табори?» / Петро Скунць. – Срібна Земля. – 1999. – № 12 (322). – 3 квіт. – С. 1, 7). Журналіст у вигляді спомину розповідає про дисидентський приїзд на Закарпаття В. Чорновола з П. Мовчаном, а далі зазначає, що за колишнім очільником Руху тягнеться шлейф не дуже прихильного слова «вождізм». Хоч стверджується в публікації, вождізм В. Чорновола, який віддав себе служінню Україні, і вождізм тих, хто хотів прибрати Україну до своїх брудних рук, – не одне й те саме. Але поміж тим В. Чорновіл уже

– легенда. «Велика легенда України. Страшна, як і наша правда». Водночас у матеріалі обнадійливо сприймаються поетично обрамлені рядки про те, що «українці – ми працюємо й по смерті всі: від Шевченка і до Чорновола».

П. Скунець свято вірить у торжество рідної держави, свого народу. Тому в ряді публікацій для піднесення почуттів застосовується віршований прийом. Публіцистичні міркування часто невіддільні від мрій поета, як ось: «Та неділя буде. І Христос воскресне, І гряде Україна, і воскресне з ним» (Скунець П. І Україна буде, і з Христом воскресне / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 13 (323). – 10 квіт. – С. 1, 3).

Менш виражено, ніж у статті, але достатньо показово представлений П. Скунець в інших аналітичних жанрах. Серед них слід виокремити рецензію. У ній автор сповна реалізує письменницький хист, талант неупередженого критика. У контексті сказаного з майже десятка таких публікацій виділяється матеріал «Якщо без фантастики» (Скунець П. Якщо без фантастики / Петро Скунець. – 2002. – № 35 (495). – 17 серп. – С. 13).

Починаючи свою розповідь із видавництва, «де за випрохані в спонсорів гроші можна видрукувати навіть карту пекла чи раю з детальним описом тамтешнього життя», далі автор скеровує увагу читача на книжку А. та М. Могорит «Сум трембіти». «Це своєрідний есей про мою міжгірську Верховину з часів її заселення і до наших днів», – констатує П. Скунець. Водночас він зазначає, що фантазія дещо підводить авторів, бо назва села Сойми походить від «соймаються», тобто стікаються річки Репинка й Ріка, а не від штучного прізвища «со і мы». На противагу цій версії рецензент наголошує: «Село Ізки теж не завдячує бородачеві, що прорік «Исконні мы», бо є на Закарпатті село Іза з тим же коренем, подекуди в нас новорічну ялинку називають ізушкою». Крім того, обґрунтовано прискіпливий рецензент помічає: «Є в розділі на «Крилах легенди» (а якраз легенди в оповіді не відчувається) ще й інші моменти, в які підготовлений читач не повірить». Водночас митець відзначає й вартісні особливості книжки, зокрема спиняючись на другій частині видання «У плетиві історичного поступу». «Саме тут автори виявили не тільки глибокі знання своєї праколиски, а й тонке розуміння історичних процесів, що відбувалися на «проклятій Богом» Верховині». Наголошується, що в «Сумі трембіт» є «блискучі спостереження, бо голий виклад фактів неминуче приспав би читача». До того ж «автори не мінають жодного важливого моменту історії Європи, що позначився на долі верховинців».

Цілком виправдана, на думку П. Скунця, і третя частина книжки – «Голгофа Верховини». Тут можна знайти чимало цікавих знахідок, які не застаріли й дожили до XXI століття. А «втікачі у пекло» – краще й не скажеш про верховинців, які подалися з фашистської Угорщини в Радянський Союз. «А згодом той Союз сам прийшов у гори». Про це йдеться у фрагменті «Тоталітарна машина». Далі професійно аналізуючи взяте до рук видання,

критик наводить цікаві рядки авторів із колоритним діалектом та російською мовою влади, відзначає фотознімки та художнє оформлення, хоч і зазначає про те, що не вказаний наклад. У підсумку народжується зріла рецензія, яку віншує цілком виправданий і, попри зауваги та хиби, втішний висновок: загалом книжка доконче потрібна верховинським учителям-краєзнавцям, зрештою, усім, хто переїмається долею Верховини.

По-дослідницьки проникливою постає також рецензія «Про злочинців із паралельного світу, або Чи є у нас література для дітей» (Скунець П. Про злочинців із паралельного світу, або Чи є у нас література для дітей / Петро Скунець. – 2002. – № 25 (485). – 8 черв. – С. 11). Автор звертає увагу на дитячу літературу, котру, як зазначає, давно не читає: «Не тому, що втрапив дитинність, – поетові її не можна втрачати, – а тому що зайчики-стрибайчики як зародилися в народній казці, так і перестрибують із книжки в книжку, а лисички-сестрички та вовчики-панібратчики ніяк не стають вегетаріанцями...» Однак повість землячки Г. Малик «Злочинці з паралельного світу» припала рецензентові до душі. Журнальний варіант цього твору був відзначений міжнародною премією С. Феденка (США). П. Скунець не потрапив на презентацію, хоч мав що сказати. Тому й висловив міркування через газету. «Не з якогось обов'язку, а зі звичайної «цехової» радості». Причому так само проникливо й фахово, як це робить в інших подібних публікаціях.

Без сумніву, рецензії в П. Скунця-письменника переважно літературні. У зазначеному жанрі з дотриманням його канонів автор аналізує окремі твори, їх збірки й загалом спадщину своїх самобутніх колег по художньому слову. При цьому погляд охоплює і маститих письменників, і початківців. Пильне рецензентське око вловлює кожну важливу подробицю розглядуваного твору, помічає найсуттєвіше в ідейно-тематичному сприйнятті. Цим характерні роздуми над збіркою М. Матоли «Дозоване повітря». (Скунець П. Під поглядом власного віддзеркалення / Петро Скунець. – 2002. – № 2 (462). – 12 січ. – С. 14). Назва збірки «не дуже поетична, але дуже точна: в комуністичну пору року, коли все було дозованим, а головне – правда, поетові довелося видихати слово здавленим горлом». Що ж бачить поет, вирвавшись у недозовану свободу? Насамперед міський стадіон, де свої почуття можна не дозувати.

Перший розділ збірки – «Словоспис» – поезія неабиякої гостроти. Другий розділ – «Словохрест» – цілком прогнозована з назви поезія з Христових ран. Ще один розділ «Кпини» – «вірші-кпини». П. Скунець помічає тут іронію у виданні, яка так і не переходить у гостроту. Тому що сам автор стримує себе від гостроти там, де вона була б недоречною. Звідси закономірний висновок: «неоднаковий в одній збірці» «талановитий поет родом із Мукачеве».

«Непродажність таланту» митця підкріплює вкраплений у рецензійну публікацію один життєвий епізод-випадок. М. Матола свого часу працював перекладачем у фірмі «Супутник», обслугову-

вав зарубіжних туристів, а отже, був пов'язаний із відповідними органами. Ходили різні чутки про це. Однак П. Скунець, передрукуюючи в Міжгір'ї рукопис В. Чорновола «Правосуддя чи рецидиви терору?» й боячись тримати працю вдома у зв'язку з «міченістю» у зв'язках із дисидентами М. Руденком, Т. Мельничуком, О. Бердником, довірив копію М. Матолі.

Коли ж в Ужгороді з'явився В. Чорновіл, у якого цю роботу свого часу, природно, вилучили, М. Матола приніс неушкоджений рукопис ще й у твердій оправі. Натомість як зовсім знайомому письменникові передав рукопис І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», то працю повернуто не було.

У цілому разом з іншими рецензіями, у тому числі з рецензією-анотацією «Папа Римський – поет» (Скунець П. Папа Римський – поет / Петро Скунець. – 2001. – № 26 (436). – 7 лип. – С. 13), названий жанр у часописі «Срібна Земля» П. Скунець представив доволі майстерно.

Такими ж вправними в газеті є декілька кореспонденцій, які, до того ж, представлені у підвидовій класифікації – фотокореспонденція, проблемна, критична кореспонденції. Відповідно ці матеріали, як і статті, написані також пером аналітика-професіонала. Приміром, у критичній фотокореспонденції «Після нас хоч потоп? Та ні, при нас» (Скунець П. Після нас хоч потоп? Та ні, при нас / Петро Скунець. – 2001. – № 10 (420). – 17 берез. – С. 1) автор спинається на болючій для Закарпатті темі повеней і нещадному вирубуванні місцевих лісів. Матеріал доповнюється 10-ма промовистими знімками, а кульмінація розповіді досягається ледь не риторичним запитанням: «То що ж, держава не спроможна захистити себе від злодюг, чи, може, в нас просто немає держави?»

До проблемної кореспонденції журналіст вдається, коли довідується про святкування в Тернополі 10-річчя Демократичної партії України. Біля її витоків стояли й відомі письменники. Однак подекують, що ця політична сила з «тверезої» стала «споєною». Та це лише подекують. Автор не хоче на цьому загострювати увагу, тим більше в знаковий день народження партії. П. Скунець закликає вірити в її краще. Хоч при цьому й застерігає: святкувати ювілей ще не означає святкувати перемогу демократії. Тому публікація «Святкувати, здається, рано» стає проблемною й спонукає аудиторію поміркувати над проблемами розвитку демократичних процесів в Україні (Скунець П. Святкувати, здається, рано / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 2000. – № 42 (402). – 4 лист. – С. 6). Навпаки, журналістське серце наповнюється теплотою, коли є такі лікарі, як заввідділенням офтальмології місцевої лікарні О. Мороз. Він не відмовив безхатченкові в медичному огляді. Це стало предметом розгляду в окремій публікації, котра в нас жорсткий і байдужий час слугує позитивним прикладом відданості клятві Гіпократу (Скунець П. Ще є навіть совість / Петро Скунець. – 2001. – № 2 (412). – 20 січ. – С. 6).

Палітру аналітичних жанрів доповнює ко-

ментар «Не вміли голосувати – тепер нічого галасувати» (Скунець П. Не вміли голосувати – тепер нічого галасувати / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 43 (353). – 4 лист. – С. 3). У матеріалі автор у формі коментаря підбиває підсумки першого туру президентських виборів в Україні. Відтак уже нікого ні до чого не закликає, зазначаючи: «Працюватимемо із владою, яку мені обрав народ». Але водночас зазначає, що особиста позиція лежить у площині опозиції. До речі, якщо зіставити цей коментар із рядом політичних статей, то спочатку ніби напрошується висновок, що в ряді випадків публіцистика П. Скунця позначена рисами заангажованості. Утім тільки на перший погляд. Журналістські матеріали митця, у тому числі вміщені в газеті «Срібна Земля», дають підстави вважати: автор якщо й заангажований, то на любов до рідної верховинської землі, до своєї держави. Він має чітку громадянську позицію, яку послідовно й недвозначно відстоює. Услід за П. Іванишином, який наголошував на громадянській заангажованості поезії П. Скунця, можемо говорити й про громадянську заангажованість публіцистики автора [3, с. 63]. Ця позиція базується на патріотизмові, загальнолюдських цінностях, на несприйнятті зла й утвердженні добра. Невипадково Т. Салига зазначає, що «духовним осердям Скунцевих творів завжди була Україна у найдраматичніших її історичних візях та візях світлих, романтично осяйних, як символ Віри, Правди, Любові, що ідентифікують її, Україну, як реальну сутність» [5, с. 24].

Багатство публіцистичної мови П. Скунця тільки додає яскравості його аналітичним публікаціям. Автор змінює в них тональність розмови залежно від теми й жанрової специфіки. Приміром, у політичній статті критичні оцінки сповнені жорстких сатирично-іронічних зарядів: «коли в Москві стрижуть нігті, на Україні відрізують пальці», «вроджені вовкодави», «забембані» базіканням голово-тяпи» (Скунець П. Порушник партійної дисципліни запрошує в опозиціонери / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 18 (328). – 15 трав. – С. 4). Доходить, як бачимо, і до памфлетного звучання в таких матеріалах. Якщо ж потрібно, автор, порушуючи різні проблеми, застосовує і гру слів («сплющений парламент» – асоціація з головою Верховної Ради І. Плющем – Скунець П. Сплющений парламент / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 2000. – № 4 (364). – 5 лют. – С. 1), і неологізм («місяць серпень-нестерпень» – стосовно серпневих подій «ГКЧП»), і тут же асоціативний ряд («Але ми сталися в серпні. І ті, хто хоче повернути в жовтень, нехай заспокояться. Бо народ збувся» – Скунець П. Місяць серпень-нестерпень / Петро Скунець. – 2001. – № 31 (441). – 11 серп. – С. 1). Якщо ж потрібно, образність набуває й особливого, на перший погляд, неспівставного контексту («Першотравень за своїм задумом – свято неагресивне. Як казали у нас на Закарпатті, це радянський Великдень. А Великдень треба шанувати. Чий би він не був»; Скунець П. Соціалістичний Великдень / Петро Скунець. – 2001. – № 16 (426). – 28 квіт. – С. 1).

Більшість заголовків публікацій П. Скунця – це теж окрема творча робота, яка в ряді випадків заслуговує хрестоматійної осідлості: «Афористи й аферисти на українському олімпі» (Скунець П. Афористи й аферисти на українському олімпі / Петро Скунець. – Срібна Земля. – 1999. – № 26 (336). – 10 лип. – С. 1), «Заплакане свято» (Скунець П. Заплакане свято / Петро Скунець. – 2001. – № 37 (447). – 29 верес. – С. 1, 6), «Маємо те, чого не маємо» (Скунець П. Маємо те, чого не маємо / Петро Скунець. – 2002. – № 19 (479). – 27 квіт. – С. 13)...

Отже, зі сказаного напрошується висновок, що П. Скунець дієво використовував аналітичні жанри, зокрема статтю, кореспонденцію, рецензію, коментар. Найактивніше публіцист вдавався до стат-

ті, а також до рецензії, у яких був справжнім майстром. Водночас стаття є загалом наскрізним жанром у журналістській творчості діяча. Принаймні в часописі «Срібна Земля».

Вивчення газетних матеріалів автора також дає підстави вважати, що відповідні жанри та їх підвиди митець успішно застосовував з урахуванням конкретної проблематики, системного добору фактів, індивідуальної манери письма й поставлених творчих завдань. Сукупно це доводить, що П. Скунець був і залишається Публіцистом із великої літери, а його творча спадщина може слугувати професійним і духовним орієнтиром для багатьох сучасних журналістів-практиків України.

Література

1. Андрійчук І. Публіцистика духовності і сумління / до річниці смерті П. Скунця – поета, лауреата Національної премії України імені Т. Г. Шевченка / Ірина Андрійчук. – Урядовий кур'єр. – № 84 (3744). – 8 трав. – С. 10.
2. Гуревич С. М. Газета: Вчера, сегодня, завтра: Учебное пособие для вузов / С. М. Гуревич. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 288 с.
3. Іванишин П. Поезія Петра Скунця (Художнє вираження національно-духовної ідентифікації ліричного героя) / Петро Іванишин. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2003. – 296 с.
4. Ігнатюк О. Петро Скунець. Літературно-критичний нарис / Олександра Ігнатюк. – Ужгород: МП «Ліра», 2000. – 140 с.
5. Салига Т. Ю. Всесвіт, гори і він. Петро Скунець / Тарас Салига. – Ужгород: Гражда, 2007. – 120 с.
6. Словник журналіста: терміни, мас медіа, постаті / За заг. ред. Ю. М. Бідзілі. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. – 224 с.
7. Федака С. Третій тост Петра Скунця / Сергій Федака. – Срібна Земля-Фест. – 2010. – № 20 (723). – С. 14.
8. Фединашинець М. «Боюсь попів, оркестрів і... весни, – писав колись Петро». 30 квітня минуло два роки, як відійшов у засвіти Петро Скунець / Михайло Фединашинець. – Старий Замок «Паланок». – 2006. – № 17 (929). – 30 квітня – 6 травня. – С. 8, 20.

Владимир Тарасюк

АНАЛИТИЧЕСКИЕ ЖАНРЫ В ПУБЛИЦИСТИКЕ ПЕТРА СКУНЦЯ (НА ОСНОВАНИИ ТЕКСТОВ ГАЗЕТЫ «СРИБНА ЗЕМЛЯ»)

Анотация. В статье рассматриваются жанровые особенности публицистики Петра Скунця на основании авторских аналитических материалов, размещенных в газете «Срибна Земля».

Ключевые слова: публицистика, жанр, газета, публицист, журналистика, гражданская позиция.

Volodymyr Tarasyuk

ANALYTICAL GENRES IN SOCIAL AND POLITICAL JOURNALISM OF PETRO SKUNTS

Summary. The article deals with genre peculiarities of Petro Skunts's social and political journalism on the basis of the author's analytical materials published in the newspaper «Sribna Zemlya».

Key words: social and political journalism, genre, newspaper, publicist, journalism, civil position.

Тарасюк Володимир – канд. філол. наук, доцент кафедри журналістики УжНУ.